

Sygn. akt II UK 158/03

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 27 listopada 2003 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca)

SSN Maria Tyszel

Protokolant Marcin Wilczyński

w sprawie z wniosku W. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o zwrot świadczenia,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 27 listopada 2003 r.,

kasacji wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 13 lutego 2003 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu
Okręgowego w P. z dnia 30 sierpnia 2001 r. i sprawę przekazuje
Sądowi Okręgowemu- Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w P. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego i apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 18 czerwca 2001 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych zobowiązał wnioskodawczynię W. P. do zwrotu emerytury za okres od 1 lipca 2000 r. do 30 kwietnia 2001 r. w kwocie 14.602,25 zł. pobranej nienależnie mimo istnienia warunków do zawieszenia tego świadczenia.

Odwołanie wnioskodawczynie od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 sierpnia 2001 r. Sąd ustalił, że wnioskodawczynie na dzień 30 czerwca 2000 r. nie rozwiązała stosunku pracy z zakładem, w którym była zatrudniona przed nabyciem prawa do emerytury i kontynuowała pracę do 30 kwietnia 2001 r. Zgodnie z art. 103 ust. 2a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury. Przepis ten obowiązuje od 1 lipca 2000 r. a wnioskodawczynie została pouczone o zasadach zawieszania świadczeń w decyzji z dnia 5 czerwca 2000 r. Wnioskodawczynie zobowiązana jest więc do zwrotu świadczenia na podstawie art. 138 ust. 1 i 2 powołanej ustawy.

W apelacji od tego wyroku wnioskodawczynie zarzuciła, że nie była pouczone o zasadach zawieszania świadczeń, gdyż decyzja zawierająca takie pouczenie nie została jej doręczona.

Wyrokiem z dnia 13 lutego 2003 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację. Sąd Apelacyjny uznał, że wnioskodawczynie była prawidłowo pouczone o obowiązujących od 1 lipca 2000 r. zasadach zawieszania emerytur. Pouczenie to zostało zawarte w punkcie 5) decyzji z dnia 5 czerwca 2000 r. Takie samo pouczenie wynika z punktu VII podpunktu 3) decyzji z dnia 19 października 2000 r. Wnioskodawczynie w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji nie twierdziła, że nie otrzymała decyzji z dnia 5 czerwca 2000 r. pomimo, że organ rentowy powoływał się na teść pouczenia zawartego w tej decyzji w odpowiedzi na odwołanie, doręczonej wnioskodawczynie

wraz z zawiadomieniem o rozprawie w dniu 2 sierpnia 2001 r. Doręczenie decyzji z dnia 5 czerwca 2000 r. zakwestionował dopiero pełnomocnik wnioskodawczynie w apelacji. Powyższe okoliczności wskazują, że wnioskodawczynie otrzymała tę decyzję.

Wyrok ten zaskarżyła kasacją wnioskodawczynie i opierając kasację na obu podstawach wymienionych w art. 393¹ KPC wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, względnie o uchylenie także wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, ewentualnie o zmianę obu wyroków i uwzględnienie odwołania. Jako naruszone przepisy prawa materialnego wskazała art. 138 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie oraz art. 6 KC przez brak jego zastosowania. Uzasadniając tę podstawę kasacyjną podniosła, że nie został udowodniony fakt pouczenia wnioskodawczynie o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do świadczeń a ciężar dowodu w tym przedmiocie spoczywał na organie rentowym. Na wnioskodawczynie został nałożony obowiązek zwrotu świadczenia mimo, że określony w art. 138 ust. 2 warunek pouczenia o braku prawa do świadczeń nie został spełniony. Jako naruszone przepisy postępowania zostały wskazane art. 227, 233 § 1, 231, 232, 230 i 229 KPC. Naruszenie to polega na tym, że mimo sprzecznych twierdzeń stron w przedmiocie otrzymania przez wnioskodawczynie decyzji z dnia 5 czerwca 2000 r. z pouczeniem, nie został przeprowadzony dowód na okoliczność doręczenia tej decyzji. Wnioskodawczynie zarówno w odwołaniu jak i w apelacji powoływała się na brak doręczenia pouczenia a organ rentowy nie zaprzeczał jej twierdzeniom i nie próbował wykazać faktu doręczenia ani nawet nie określił daty doręczenia. Należało to ocenić jako przyznanie faktu braku doręczenia. Z faktu, że organ rentowy posiada w aktach decyzje z pouczeniem nie można było wyprowadzić logicznego wniosku, że wnioskodawczynie otrzymała te decyzje. Fakt doręczenia wymagał udowodnienia przez organ rentowy, który z faktu tego wywodzi skutki prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje. Uzasadniony jest zarzut naruszenia wskazanych w kasacji przepisów postępowania. Orzeczenie obowiązku

zwrotu nienależnego świadczenia na podstawie art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych mogło nastąpić w przypadku spełnienia dwóch warunków określonych w art. 138 ust. 2 pkt 1tej ustawy – zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty oraz pouczenie osoby pobierającej świadczenie o braku prawa do ich pobierania. Wystąpienie pierwszego z tych warunków było między stronami niesporne, natomiast co do wystąpienia drugiego warunku Sąd pierwszej instancji dysponował sprzecznymi twierdzeniami stron. Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie twierdził, że pouczenie o treści art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach zostało zawarte w przesłanej wnioskodawczyni decyzji z dnia 5 czerwca 2000 r. natomiast wnioskodawczyni przedstawiła na rozprawie następujące stwierdzenie: „ja nie wiedziałam, że jest przymus rozwiązania stosunku pracy na dzień 30 czerwca 2000 r., gdybym wiedziała, że nie mogę pobierać tej emerytury, to bym jej nie pobierała”. Sąd pierwszej instancji odebrał to oświadczenie bez wyjaśnienia kwestii przyczyn braku wiedzy wnioskodawczyni o okolicznościach powodujących zawieszenie emerytury – czy wnioskodawczyni nie wiedziała o tych okolicznościach dlatego, że nie czytała pouczenia lub nie zrozumiała jego treści, czy też dlatego, że nie otrzymała decyzji zawierającej pouczenie. Sąd pierwszej instancji nie zajmował się w ogóle kwestią czy pouczenie umieszczone w decyzji dotarło do wnioskodawczyni uznając, że umieszczenie pouczenia w decyzji jest spełnieniem warunku uznania świadczenia za nienależne. Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe ustalenie faktu doręczenia decyzji wobec braku zaprzeczenia przez wnioskodawczynię twierdzeniom strony przeciwnej zawartych w odpowiedzi na odwołanie. Z takiego stwierdzenia w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wynika, że ustalenie faktu doręczenia decyzji zostało oparte na przyznaniu tego przez wnioskodawczynię. Ustalenie to narusza przepis art. 230 KPC, który stanowi, że gdy strona nie wypowie się co do twierdzeń strony przeciwnej o faktach, sąd mając na uwadze wyniki całej sprawy może fakty te uznać za przyznane. Traktowanie braku odniesienia się wnioskodawczyni na twierdzenia zawarte w odpowiedzi na odwołanie jako przyznanie faktu doręczenia jej pouczenia było co najmniej wątpliwe w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, skoro na rozprawie wnioskodawczyni powoływała się na nieznajomość

treści pouczenia. W postępowaniu apelacyjnym nie było już wątpliwości, że wnioskodawczyni nie przyznaje faktu doręczenia jej pouczenia, gdyż zarzuty apelacji oparła na braku takiego doręczenia. Opierając ustalenia na rzekomym przyznaniu faktu przez wnioskodawczynię Sąd Apelacyjny nie wziął pod uwagę wyników całej sprawy, czego wymaga powołany przepis. Brak wyraźnego zaprzeczenia strony w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji faktu wynikającego z twierdzeń strony przeciwnej nie może być uznany przez Sąd drugiej instancji za przyznanie tego faktu, jeżeli zarzut nieprawdziwości tych twierdzeń został podniesiony w apelacji. Zawarte w przepisie określenie „wyniki całej sprawy” odnosi się bowiem do postępowania w obu instancjach. Skoro fakt doręczenia pouczenia pozostawał nadal sporny w postępowaniu apelacyjnym i skoro w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji nie zostało przeprowadzone postępowanie dowodowe w celu wyjaśnienia spornych okoliczności, Sąd Apelacyjny nie miał materiału do oceny prawidłowości ustaleń faktycznych. Nie miał też podstaw do dokonania własnych ustaleń, gdyż nie przeprowadził postępowania dowodowego. Ustalenie tego Sądu, że wnioskodawczyni otrzymała decyzję z dnia 5 czerwca 2000 r. i była prawidłowo pouczona o zasadach zawieszania świadczeń, jest całkowicie dowolne i narusza przepis art. 233 § 1 KPC. Dokonane wadliwie, z naruszeniem przepisów postępowania ustalenia faktyczne, nie mogą być podstawą oceny prawnej. Nie można zatem ustosunkować się do zarzutu błędnego zastosowania przepisów prawa materialnego.

W sytuacji, gdy naruszenie przepisów prawa procesowego nastąpiło zarówno w postępowaniu przed Sądem pierwszej jak i drugiej instancji, Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 KPC uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu pierwszej instancji i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.